

המוסד לביטוח לאומי

מינהל המחקר והתכנון

**שיבולת – נידת שירותים
לקשישים מוגבלים**

**במסגרת מרכז יום באזור כפרי:
מועצה אזורית באר-טוביה**

המוסד לביטוח לאומי
מינהל המחקר והתכנון

שיבולת - ניידת שרותים לקשישים מוגבלים

במסגרת מרכז יום באזור כפרי:

מועצה אזורית באר-טוביה

פרלה ורנר

ברנדה מורגנשטיין

ירושלים, ניסן התשמ"ט, אפריל 1989

ה ק ד מ ה

מינהל המחקר והתכנון שמח להגיש סיכום מעקב מחקרי נוסף לפיתוח שירותי רווחה לקשישים במסגרת המפעלים הנסיוניים של המוסד לביטוח לאומי.

הפרוייקט הנסקר בחוברת זו נערך באזור באר-טוביה, שהינו אזור כפרי הכולל ישובים כפריים רבים בתפרוסת גאוגרפית רחבה. פיזור הקשישים במרחבים גדולים מחד, והיעדר רמת נגישות סבירה למרכזי השירותים מאידך, מקשים על אספקת שירותים לקשישים ברמה ובהיקף הנדרשים. לאור זאת יזמה המועצה האזורית באר-טוביה, בתמיכת המפעלים המיוחדים של המוסד לביטוח לאומי, הקמת מוקד שירותים במסגרת מרכז היום "בית המייסדים", שבו ניתנים שירותי סיעוד, חברה ורווחה לקשישים המגיעים אליו מכל רחבי המועצה בכוחות עצמם או בהסעה מאורגנת על ידי המרכז. קשישים הנעדרים לחלוטין כושר ניידות, נהנים משירותים המסופקים להם בביתם באמצעות ניידת השירותים של המוקד המגיעה אליהם. יעילותה של ניידת שירותים זו, ותרומתה לשיפור רמת הטיפול בקשישים מוגבלים, נבדקה במסגרת המחקר המלווה, שעיקר ממצאיו מוצגים בחוברת זו.

ערכו את המחקר גב' ברנדה מורגנשטיין, מנהלת המחלקה להערכת גמלאות ארוכות מועד, וגב' פרלה ורנר ממחלקה זו. כן נטלו חלק בשלב המעקב של הפרוייקט גב' תמר הרון וגב' נורית דאבוש. תודתי להן ולכל עובדי מינהל המחקר והתכנון שנטלו חלק בביצוע ההערכה המחקרית.

תודה מיוחדת לצוות מרכז היום "בית המייסדים" על שיתוף הפעולה הפורה.

שלמה כהן

מנהל אגף מחקר שוטף

בדומה למגמה המתחזקת בארצות הברית ובמדינות אירופה, גם בישראל גוברת והולכת חשיבותם של השירותים הקהילתיים לטיפול ממושך בקשישים. במכלול השירותים החברתיים הקהילתיים השונים הניתנים בקהילה, לטיפול היום יש מקום מרכזי.

מטרתם העיקרית של שירותי טיפול היום היא לאפשר לקשיש המוגבל המתגורר בביתו, לקבל שירותים חברתיים וטיפול אישי במשך מספר שעות ביום מחוץ לביתו, במסגרת שירות מאורגן הניתן בקהילה. זאת ועוד: טיפול היום נועד להקל על המשפחה המטפלת בקשיש ולעודד את המשך החזקתו בבית על ידי הענקת טיפול אישי סיעודי במשולב עם תמיכה רגשית וחברתית. חשיבותו של שירות זה הוא היותו אמצעי לדחיית ו/או להחלפת הסידור המוסדי עבור קשישים שאינם מסוגלים להשאר בבית כל היום. שירותים אלה ניתנים במסגרות שונות כגון: בתי חולים, בתי אבות ומרכזי יום. מרבית מפעלי היום פועלים באזורים עירוניים שיש בהם ריכוזים ניכרים של קשישים, ולכן לשירותי טיפול היום באזורים כפריים ישנה חשיבות רבה. בישובים אלה שיעור הקשישים הזקוקים למסגרת יומית הולך וגדל. בעת ובעונה אחת הם פזורים על פני שטח גיאוגרפי נרחב. בהיעדר תחבורה סדירה, קשה להסיע את הקשישים המוגבלים למרכז יום או לספק שירותים מרכזיים לבתי הקשישים אשר אינם מסוגלים להגיע למרכז יום בכוחות עצמם.

אחד החידושים האחרונים המקובלים בעולם והמיועד לספק טיפול יום באזורים כפריים, לקשישים מוגבלים שנמנע מהם להגיע למרכז יום רגיל הוא מרכז יום נייז - מכונית המצטיידת כנדרש, המגיעה מידי יום למקום שונה והשוהה בו יום תמים. גם בישראל גוברים לאחרונה הביקוש לניידות שירותים והשימוש בו במסגרת פעולתם של מרכזי יום שונים.

על רקע חשיבותם של שירותי טיפול היום באזורים כפריים אישר המוסד לביטוח לאומי בנא' 1986 את השתתפותו בפרוייקט "שיבולת" - מכונית המניידת שירותים לקשישים במסגרת מרכז היום הפועל במועצה האזורית באר-טוביה והמסיעה קשישים מוגבלים מאד למרכז. כמו-כן לאחר כשנה וחצי לקיום הפרוייקט השתתף המוסד במימון התקנת מזגן בניידת שירותים זו על מנת להקל על הנוסעים. ההתקנה מומנה בחלקה גם על ידי המועצה האזורית, אשר הרכב רשום על שמה ועומד לרשותה בשעות היום בהן אינו מנוצל לצרכי הפרוייקט המיוחד. השירותים המסופקים על ידי הניידת הם שירותי טיפול אישי (מט"ב). עזרה בתית וביקורי אחות במידת הצורך. כמו-כן הוסכם שבמסגרת הפרוייקט יעשה נסיון להעביר בניידת למרכז היום גם מספר קשישים מוגבלים מקרית מלאכי.

ההערכה על הפרוייקט נעשתה בשני שלבים:

1. 1986/87 - נבחננו ניידת השירותים ותיפקודה בשנת הפרוייקט הראשונה.
2. ב-1988 - נערך מעקב אחר הפעולות והשינויים שחלו בדפוסי השימוש בניידת השירותים לאחר מכן.

ב. בית המיסדים - מרכז יום במועצה האזורית באר טוביה

המועצה האזורית באר-טוביה הינה רשות מוניציפאלית המאגדת 19 מושבים וקיבוץ אחד.

ישובי המועצה פזורים על פני שטח של 158,000 דונם (כגודל גוש דן), שבהם כ-9,700 תושבים. כ-10% מהם קשישים מעל לגיל 65. במסגרת המועצה פועל מרכז יום רב-תכליתי "בית המיסדים", הנועד לתת מענה לקשישים שיצאו ממעגל העבודה. "בית המיסדים" פועל מאז מאי 1983 ובזמן עריכת הפרוייקט הוא סיפק שירותים לכ-200 קשישים ממקומות ישוב שונים - 7 מתוכם קשישים חולי נפש, 16 תשושים, 14 תשושי נפש, 12 סיעודיים, 3 עוורים והיתר קשישים עצמאים.

מרכז היום פתוח יום יום משעות הבוקר עד שעות אחה"צ ומידי יום ביקרו בו בעת אישור הפרוייקט מ-50 עד 60 קשישים.

כיום מבקרים במרכז מידי יום 75 עד 78 קשישים. חלק מגיעים בכוחות עצמם וחלק מוסעים באוטובסים של המועצה האזורית לאחר סיום הסעת תלמידי בית הספר האזורי בשעות הבוקר המוקדמות.

השירותים הבאים מסופקים במסגרת מרכז היום:

1. שירותים רפואיים

שירותי אחות - במרכז היום מועסקות שתי אחיות. עבודתן כוללת מעקב רפואי, בדיקות שגרתיות, טיפולים פשוטים כגון חבישה, והזרקה, לקיחת תרופות והכנת תרופות לשבת, פיקוח על דיאטה רפואית ועוד. יש להן קשר שוטף עם המחלקה להמשך טיפול ומעקב, הן מבצעות אבחנה ראשונית והפניות לחדרי מיון לפי הצורך, הן עוקבות אחרי הקשישים המאושפזים ומקימות קשר עם משפחות הקשישים. כמו-כן בהתאם לצורך, האחיות עורכות ביקורי בית אצל הקשישים המרותקים לביתם.

טיפול שיניים - במסגרת פעולותיו של מרכז היום מוסעים קשישים למרפאת שיניים המתמחה בטיפול שיניים לקשישים.

2. שירותי טיפול אישי

ארוחות חמות - לקשישים המבקרים במרכז ניתנות שתי ארוחות חמות ליום: ארוחת בוקר וארוחת צוהריים. בנוסף ניתנים ארוחות ליום שבת לקשישים אשר אינם מסוגלים לדאוג להכנת הארוחות שלהם, שכן מרכז היום סגור בשבת. כמו-כן מסופקות ארוחות לבתי קשישים מרוחקים אשר אינם מגיעים כלל למרכז היום.

רחצה - כ-16 קשישים מקבלים משירותי רחצה פעמיים או שלוש פעמים בשבוע.

כביסה - הקשישים הנהנים משירותי הרחצה מקבלים שירותי כביסה.

שירותי כירופודיה וספרות - שירותים אלה ניתנים אחת לשבועיים. יש תוכנית להסיע בעתיד הקרוב כ-15 תלמידים מבית ספר אורט למרכז היום כדי שיספקו שירותי ספרות ומניקור.

קניות - מרכז היום דואג לעריכת קניותיהם של קשישים עוורים או מוגבלים אשר אינם מסוגלים לערוך את הקניות בעצמם או לדאוג להסדרי התשלום בצרכניה.

שירותי חיתולים - במסגרת מרכז היום מסופקים חיתולים לקשישים אשר אינם שולטים בצרכיהם. כמו-כן לפי הצורך מספקים חיתולים אלה לבתי הקשישים המרוחקים.

שירותי הסעה - כאמור, חלק מהקשישים שאינם מסוגלים להגיע למרכז היום בכוחות עצמם מוסעים אליו במיניבוסים של המועצה האזורית.

3. שירותים שיקומיים

פיזיותרפיה - קשישים הזקוקים לכך, כגון לאחר אירוע מוחי מוסעים למרפאת פיזיותרפיה לשם קבלת הטיפולים הנדרשים. כמו-כן במרפאה ניתן אחת לשבוע טיפול קבוצתי-שיקומי.

שירותי הפיזיותרפיה ניתנים גם לקשישים אשר אינם מבקרים בקביעות במרכז היום. ביום שהם מוסעים למרפאת הפיזיותרפיה הם נהנים מהפעילות השוטפת של מרכז היום באותו היום כגון ארוחות, פעולות חברתיות תרבותיות וכו'.

התעמלות רפואית - מידי יום נהנים הקשישים המבקרים במרכז היום מהתעמלות רפואית בעזרת מאמנת מקצועית העובדת במרכז היום בהתנדבות.

ריפוי בעיסוק - שירות זה ניתן על ידי מדריכות מקצועיות בעבודות שונות כגון: אריגה, ריקמה,

תעסוקה - במסגרת זו עוסקים הקשישים בתעשייה זעירה ובעבודות כריכה המשמשות למועצה כולה.

4. שרותים חברתיים - תרבותיים - חגיגות, הרצאות, מפגשי העשרה, לימוד תהיל"ה ועוד.

ג. מטרת הפרוייקט כמפעל מיוחד וטיבו

כאמור, ישובי מועצה האזורית באר-טוביה פזורים על פני שטח גאוגרפי נרחב. התחבורה הציבורית מהם ואליהם אינה סדירה ולחלק מהישובים מגיע אוטובוס אחת לשעתיים או יותר. בישובים שאליהם האוטובוס מגיע, המרחק ממרכז הישוב לבתים הינו גדול.

כתוצאה מכך קשה מאוד להסיע קשישים למרכז היום או לחלופין לספק שירותים חיוניים לקשישים שמוגבלותם מונעת מהם להגיע למרכז. מטרת הפרוייקט הייתה אפוא לאפשר לקשישים המתגוררים בתחום שלטונה של המועצה האזורית להנות מהשירותים הרפואיים, השיקומיים והחברתיים המסופקים במרכז יום ו/או להביא שירותים אלה לקשישים המרותקים לבתיהם. הבאת השירותים לבית הקשיש והסעת הקשיש למרכז נועדו להקל על בני המשפחה המטפלים בקרוביהם הקשישים - על פי רוב חקלאים החייבים לדאוג למשקם - ולהבטיח את המשך החזקתם של הקשישים במסגרת הקהילה.

תיאור הפרוייקט

הרכב המסחרי הגדול שנרכש לצרכי הפרוייקט מאפשר את הסעתם של כשמונה קשישים המרותקים לכסא גלגלים. ברכב בוצעו ההתאמות הדרושות להסעה בבטחון מירבי, הותקנה מעלית מיוחדת להעלאת והורדת כסאות גלגלים וכיוצא בזה.

בניידת השירותים מועסק נהג אמבולנס שתפקידו לעזור לקשישים המוגבלים המוסעים ברכב. כיום מועסק גם מלווה אשר עוזר לנהג להעלות את הקשישים לניידת ולהורידם. אותו מלווה נמנה על אנשי הצוות של מרכז היום ועושה את הדבר כחלק אינטגרלי של עבודתו.

בדומה לכל מפעל מיוחד שהמוסד לביטוח לאומי נוטל בו חלק גם פרויקט זה מלווה במעקב. תפקידו העיקרי של המעקב להתחקות אחר מהלך התפתחותו של הפרוייקט ולבדוק באיזה מידה יושמו מטרותיו. מוקדי המעקב היו בעיקר האספקטים הארגונים של ניצול הניידת ליעדים שנקבעו.

לשם ביצוע המעקב הוכן טופס מיוחד לנתונים דמוגרפיים של הקשישים הנהנים מהפרוייקט כגון: מצבם המשפחתי, מקום מושבם, עם מי הם מתגוררים ועוד. חלק אחר בטופס מוקדש לתדירות ביקורי הקשיש במרכז היום לפני הפעלתו של הפרוייקט, אם בכלל, לצורת הסעתו ולסוגי השירותים שהוא מקבל במרכז היום ובבית. יש בו גם מידע על מצבו הבריאותי-תפקודי של הקשיש על השירותים שמומלץ לתתם בביתו והסיבה להסיעו בניידת השירותים ולא באמצעי התחבורה המקובלים.

כמו-כן נעשה שימוש ביומן השבועי של הניידת - שהוא יומן העבודה של הנהג - ובו מפורטת הפעילות היומית של הניידת בכל שעה.

מעקב אחר הממצאים:

פעולות הניידת והקשישים הנהנים משירותיה

הפעלתה של הניידת נעשתה בהדרגה. עוזרות הבית הוכנסו לעבודה בבתי הקשישים לאחר שהניידת פעלה כארבעה חודשים. עד לסיום השתתפות המוסד בפרוייקט קיבלו כ-15 קשישים שירותי עזרת בית באמצעות הניידת.

באופן כללי סדר היום של הניידת היה כדלקמן:

מהבוקר עד 9.00 - איסוף הקשישים מהמושבים השונים והעברתם למרכז היום. ההסעה נעשית עתה לאורך 2-3 צירים, ובמסלולים אלה הרכב מנוצל גם להסעת תלמידים במידה וזה מתאים למסלול נסיעתו.

9.30 - הסעת עוזרות הבית מהמרכז למושבים, הסעת אחיות, עובדים סוציאליים לביקורי בית ומתנדבים. זאת בשנה הראשונה של הפעלת הניידת כאשר המוסד עדיין היה מעורב בתוכנית.

10.00 - 12.00 - הסעת קשישים מהמרכז לטיפולי שיניים, פיזיותרפיה, בדיקות וכד'.

12.00 - החזרת עוזרות הבית, האחיות וכו' למרכז היום כאמור בשנה הראשונה של הפעלת הניידת.

13.30 - שחרור הקשישים לאחר ארוחת צהריים.

בלוח הבא מוצגים סוגי השירותים שסופקו באמצעות הניידת.

לוח מס. 1: סוגי השירותים המסופקים על ידי ניידת השירותים ומספר הקשישים שנהנו מכל שירות ושירות בשנה הראשונה להפעלת הפרוייקט

סוג השירות	מספר קשישים שקיבלו את השירות	מספר פעמים בשבוע שסופקו השירותים	האם השירות ניתן לפני הפעלת הניידת
שירות הסעה למרכז יום	כ-13	6	כן, בקשיים
פיזיותרפיה	כ-10	2-3	כן
טיפול שיניים	כ-18	1-2	כן
ארוחות חמות	1 באופן קבוע והיתר לפי הצורך	(במשך כל ימי השבוע)	כן
כביסה	לפי הצורך	לפי הצורך	כן
הסעה לבדיקות רפואיות	לפי הצורך	לפי הצורך	כן
הסעת עוזרות בית לבית הקשיש	15	5	לא
אחיות	לא קבוע	לא קבוע	לא באופן סדיר
הסעת מתנדבים	1 באופן קבוע	1-2	כן

1. הסעת קשישים למרכז היום

בשנה הראשונה הוסעו מידי יום כ-10 קשישים ממקום ישובם למרכז היום ובחזרה. בסך הכל הוסעו כ-13 קשישים. יצויין כי מתוכם רק קשישה אחת לא ביקרה לפני הפרוייקט במרכז היום, כך שלמעשה מספר הנהנים משירותי מרכז היום לא גדל.

עם זאת ולדברי צוות מרכז היום, הסעת יתר הקשישים היתה כרוכה קודם לכן במאמצים ובקשיים רבים אשר על פי רוב נפלו על חברי הצוות במרכז היום שנאלצו להתמודד עם הקשיים הפיזיים בהעלאת הקשישים לאוטובוסים ובהורדתם, ולא אחת אף לשאת אותם על ידיהם.

מהשאלונים האישיים שמולאו עבור הקשישים עלה כי שמונה מהקשישים שהוסעו היו מוגבלים בניידות ואילו השאר היו בעלי יכולת טיפול עצמי. בקרב המוגבלים בניידותם שניים היו מרותקים לכסא גלגלים, שניים נוספים נעזרו באביזרי הליכה כגון הליכון והיתר סבלו מקשיים בשיווי משקל, נפילות חוזרות ועוד.

בקרב חמשת הקשישים המוגבלים בכושר הטיפול העצמי ישנם שניים שלא שלטו בהטלת שתן, אחד שלא שלט בהטלת שתן ובסוגרים, אחד שסבל מבעיות נפשיות ושניים שסבלו מבעיות לב ויתר לחץ דם שגרמו לעייפות ולבעיות נשימה.

קשישה אחת בלבד היתה נשואה והתגוררה עם בן זוגה. יתר הקשישים היו אלמנים, שלושה מהם גרו לבד והשאר גרו עם בנים או בנות.

במסגרת מרכז היום ארבעה קשישים קבלו שירותי רחצה והיתר נהנו מהפעילות החברתית והתעסוקתית הרגילה של המרכז. יצויין ששירותים אלה ניתנו לקשישים שהגיעו למרכז היום גם לפני הפעלת הפרוייקט. הפעלת הניידת אמנם לא הרחיבה את מערך השירותים המסופקים ו/או את מספר הקשישים הנהנים מהם, אך היא בהחלט הקלה על הקשישים ועל עבודת אנשי צוות המרכז.

2. הסעות קשישים לטיפול שיניים ולטיפול פיזיותרפיה

הניידת הסיעה לפי הצורך כ-18 קשישים לטיפול שיניים במרפאת השיניים וכ-10 קשישים לטיפולים במרפאת הפיזיותרפיה. הקשישים הוסעו ממרכז היום ובחזרה. חלקם גם הגיעו למרכז היום בניידת וחלקם בהסעת האוטובוסים הרגילה. לטיפול שיניים הוסעה גם קבוצת קשישים תשושי נפש המתגוררים בגן יבנה אשר אינם מבקרים כלל במרכז היום. טיפולי השיניים ניתנים פעם עד פעמיים בשבוע במרפאה בקרית מלאכי המתמחה

בטיפולי שיניים לקשישים, בעיקר בהרכבה והתקנה של פרוטזות.

טיפולי פיזיותרפיה ניתנו פעמים עד שלוש פעמים בשבוע במרפאה המצוידת במכשיר המתאים לטיפול בקשישים. נוסף על הטיפולים האישיים הניתנים לקשישים הזקוקים לכך - נמשל' אחר ארוע מוחי - ניתן אחת לשבוע גם טיפול פיזיותרפיה קבוצתי-שיקומי.

שני סוגי שירות אלה - הפיזיותרפיה וטיפול השיניים - ניתנו במרכז היום גם לפני הפעלתה של ניידת השירותים. הקשישים הוסעו אז בתחבורה הרגילה עם כל הקשיים הכרוכים בה. ניידת השירותים איפשרה להרחיב ולתגבר שירותים אלה.

3. ארוחות חמות ושירותי כביסה

בשנה הראשונה להפעלת ניידת השירותים היא ספקה אחת בשבוע דרך קבע מנות אוכל מוכנות לשבוע לקשישה המרותקת לביתה. קשישה זו סבלה מבעיות תקשורת שלא אפשרו לה להשתתף בפעילות החברתית הרגילה של מרכז היום. לפני הפעלתה של הניידת סופקו מנות האוכל לאשה זו בעזרת אמצעי התחבורה הרגילים. ארוחות חמות סופקו גם שלא באופן קבוע, כלומר לפי הצורך, לדוגמא, לקשישה שעמדה לעבור לבית אבות.

שירות נוסף שסופק על פי הצורך הוא חלוקת כביסה נקיה או חלוקת חיתולים לקשישים הזקוקים לכך. שירות זה שולב במערכת הנסיעות השוטפות של הניידת. לפני התחלת הפרוייקט חולקה כביסה נקיה באמצעות ההסעות הרגילות.

4. הסעת קשישים לבדיקות רפואיות בבית חולים

במסגרת פעולותיה השונות נוצלה הניידת להסעת קשישים לבדיקות רפואיות בבית חולים. שירות זה סופק בהתאם לצורך והקשישים שנהנו ממנו הם לרוב קשישים המרותקים לבתיהם אשר אינם מגיעים למרכז היום. לא היו נתונים מסודרים על הסעת קשישים לבדיקות רפואיות.

5. הסעת אחות ועובדת סוציאלית לביקורי בית

ניידת השירותים הסיעה דרך קבע אחות ו/או העובדת הסוציאלית של מרכז היום לביקורי בית אצל הקשישים המרותקים לביתם או למיטתם. לא היו מספרים מדוייקים של הסעות אלה.

6. הסעת עוזרות בית

עזרה ביתית היא שירות מרכזי עבור קשישים המתגוררים בקהילה, והיא נועדה לקשישים אשר אינם מסוגלים לנהל משק בית באורח תקין. שרות זה נחשב כמפתח להשארות הקשיש בקהילה לדחיית אשפוזו במוסד.

באזורים כפריים קשה מאוד לגייס עוזרות בית. המרחק הגדול והסדרי התחבורה הציבורית פוגעים בנכונותן להגיע לשובים מרוחקים.

לאחר מספר חודשי פעילות של הפרוייקט, הוסעו בעזרת הניידת עוזרות בית לבתי קשישים המתגוררים בשובים הנמצאים בתחום אחריותה של המועצה האזורית. עוזרות הבית הן עובדות נקיון במרכז היום בשעות אחר הצהריים. שלוש עוזרות בית הוסעו מידי יום לעבודה אצל קשישים והוזרו למרכז היום להמשך עבודתן. משירות זה נהנו כ-15 קשישים. מדובר בקשישים אשר אינם מסוגלים לנהל משק בית באופן עצמאי בגלל מוגבלות כלשהי או בשל היותם ערירים. רוב הקשישים שקיבלו שירות זה מבקרים במרכז היום ונהנים משירותים אחרים הניתנים במסגרתו.

7. הסעת מתנדבים

כשם שקשה לגייס עוזרות בית כך קשה לגייס מתנדבים לפעילות במרכז היום. לכן את הסעתה היומית של מתנדבת, המשמשת כמאמנת לקשישים המבקרים במרכז היום, אפשר לראות כשירות נוסף המסופק באמצעות ניידת השירותים. יש להוסיף שמדי פעם הוסעו מתנדבים ממושב ניר בניס לסייע בעבודה במטבח, ללוות קשישים למרפאת שיניים, לבילוי עם הקשישים ועוד.

8. שירותים נוספים

נסיעותיה הפחות או יותר קבועות של ניידת השירותים איפשרו לנצלה למספר שירותים נוספים. בין אלה ניתן למנות את הסעתו של קשיש ערירי לסידורים שונים כגון במוסד לביטוח לאומי, הסעתה של קשישה מוגבלת אשר אינה מבקרת במרכז היום לשם קבלת שירותי כירופודיה, העברת פרחים ופירות במתנה ממושבים שונים למרכז היום ועוד. כמו - כן הוסעו בשעות אחה"צ קשישים מוגבלים המרוחקים לכסא גלגלים שעל פי רוב אינם מבקרים במרכז היום למועדון.

מעקב שנתי: כשנה וחצי לאחר סיום המפעל הנסיוני

המעקב השנתי אחר פעילות הניידת נערך כשנה וחצי לאחר הפעלת הניידת כפרוייקט המתבצע במסגרת המפעלים המיוחדים של המוסד לביטוח לאומי. מעקב זה נועד לבחון האם ניידת השירותים ממשיכה להגשים את המטרות הראשוניות שנקבעו לה בתחילת הפעלתה והאם חלו שינויים בתפקודה.

כיום ממלאת הניידת שני תפקידים עיקריים הנהלים למטרות שהוגדרו בעת אישור הפרוייקט:

1. הסעת קשישים אשר כתוצאה מקשיי ניידות או מוגבלות אחרת מתקשים להגיע בכוחות עצמם או באמצעי תחבורה רגילים למרכז היום. מדובר כיום ב-16 קשישים המרותקים כולם לכסאות גלגלים. 11 מהם זכאים לגמלת סיעוד בגובה של 100% ע"פ חוק ביטוח הסיעוד הממלכתי; שניים מהם זכאים לגמלה של 150%; שלושת הנותרים אינם זכאים לגמלת סיעוד אך מאחר והם מרותקים לכסא גלגלים אינם יכולים להגיע למרכז היום באמצעות כלי תחבורה הרגילים.

2. הבאת שירותים חיוניים לביתם של הקשישים המרותקים לבית או למיטה. ארוחות חמות, חיתולים וכביסה. התפקיד הראשוני של הסעת מטפלות ועוזרות לבתי הקשישים אינו מתבצע על ידי הניידת; כיום ממלא תפקיד זה המועצה האזורית באמצעות שירותיה. השירותים המובאים לבתי הקשישים באמצעות הניידת רק כשמדובר בקשישים שאינם מגיעים למרכז היום.

במרוצת התקופה האמורה בוצעו ברכב מספר התאמות שנדרשו להסעת שמונה קשישים (בכל ציר) המרותקים לכסאות גלגלים בבטיחות המרבית, כגון מעליות. הנהלת המרכז מציינת כיום שהרכב זקוק לשיפורים טכניים רבים, שכן רבים מהקשישים חשים שלא בנוח במשך הנסיעה מכיון שהרכב אינו בנוי כנדרש למניעת זעזועים. בנוסף אין לקשישים במה להאחז מאחר שיש ברכב שמונה מושבים שמתקפלים ונפתחים מדפנות הניידת, דבר הגורם ליושבים צפיפות רבה ועוגמת נפש ניכרת לקשישים. לפי דווח יש קשישה שאינה מגיעה למרכז היום לאחר שבעת הנסיעות נפגעה בקטטר שלה.

כאמור בעקבות הפעלת הניידת במסגרת המפעלים המיוחדים של המוסד לביטוח לאומי, הותקן מזגן בגג הניידת שהוא מקרר את הניידת בקיץ ומחמם אותה בחורף. הנהלת המוסד ציינה בפנינו שהימצאות המזגן בניידת הוא עניין הכרחי ואין להניע את הניידת בלעדיו. עם זאת, למרות הפעלת המזגן מוצפת הניידת ריח לא נעים.

הנהלת המרכז ציינה עוד כי אולי עדיף היה לרכוש שני כלי רכב קטנים במקום רכב מסחרי אחד גדול ולהתאימם לצרכי הקשישים.

להלן פירוט פעולות הניידת:

1. הסעת קשישים למרכז היום - במסגרת פעולה זו מוסעים מידי יום 16 קשישים המוגבלים בניידותם והמרותקים לכסאות גלגלים ממקום מושבם למרכז היום ובחזרה. הסעת הקשישים מתבצעת כיום בשני צירים עיקריים, שמונה קשישים בכל ציר, כאשר תשעה מושבים באזור גאוגרפי נרחב זה נהנים משירותי הניידת. ההסעה בציר השני מתבצעת במקום הסעת עוזרות הבית והמטפלות תחילת הפעלתה של הניידת.
2. הסעת קשישים לטיפול שיניים, לפיזיותרפיה, ולבדיקות רפואיות בבתי חולים לפי הצורך.
3. ארוחות חמות, שרותי כביסה - ניידת השירותים אינה מספקת מנות אוכל מוכנות באופן קבוע, אלא על פי הצורך, לקשישים המרותקים לביתם.
4. הסעת אחות ועו"ס לביקורי בית
5. שירותים נוספים בהתאם לצרכי הקשישים המטופלים במרכז היום.
6. שירותים נוספים בהתאם לצרכי מרכז היום כגון הבאת מצרכים, תרומות וכו'.

את הניידת מפעיל נהג המועסק במשרה מלאה ואת משכורתו משלמת המועצה המקומית באר-טוביה. נהג הניידת כפוף ישירות להנהלת מרכז היום והוא נמנה עם הצוות ועוסק אף בעבודות תחזוקה שונות במוסד עצמו. הנהג מסייע את הרכב על פי תוכנית קבועה מראש הפתוחה לשינויים לפי צרכים מידיים שקובעת הנהלת מרכז היום.

אל הנהג מתלווה בשני הצירים איש צוות שתפקידו לעזור בהעלאת קשישים המוגבלים לרכב ובהורדתם ממנו, בהכנסתם והוצאתם מהבית ובמקרה הצורך אף בהלבשת הקשיש המוסע.

הוצאות אחזקת הניידת תיקוניה וכו' מכוסות על ידי המועצה המקומית. מרכז היום משלם למועצה בהתאם למידת השימוש בניידת כלומר לפי מספר הקילומטרים שהיא עוברת בחודש. התשלום הוא 0.84 ש"ח לק"מ, כשמספר הק"מ הממוצע הוא 4,000 לחודש.

לשירותי ההסעה נודעת חשיבות מיוחדת באזורים הכפריים בהם מקומות הישוב פזורים על פני שטח גאוגרפי רחב ובהם הסדרי התחבורה הציבורית אינם סדירים. בתנאים אלה קשה לקשישים המתגוררים באזורים אלה להגיע למקומות שמסופקים בהם שירותי טיפול יום. בעת בעונה אחת לגורמים הקהילתיים השונים יש קושי פיזי וכלכלי ניכר להגיע לקשישים המרותקים לבית או למיטה.

במסגרת המפעלים המיוחדים שמבצע המוסד לביטוח הלאומי מימן המוסד רכישת ניידת ומזגן לשירות המועצה האזורית בבאר-טוביה.

תפקידה של ניידת השירותים היה כפול: מצד אחד היא נועדה להביא למרכז היום האזורי קשישים אשר כתוצאה ממוגבלותם מתקשים להגיע אליו בכוחות עצמם או בעזרת הסדרי התחבורה הרגילים, ומצד שני מטרתה להביא שירותים חיוניים לבחיהם של הקשישים המרותקים לבית ולמיטה. במרוצת שנת הפעלתו של הפרוייקט כמפעל מיוחד, ניידת השירותים נוצלה רוב שעות היום לצרכי הקשישים. יחד עם זאת החלק הארי של השירותים שסופקו במסגרת הפרוייקט נסובו על הסעת קשישים למרכז היום ופחות על הבאת שירותים לבתי קשישים מרותקים. נטייה זו נמצאה ביתר חוזק במעקב שנערך כשנה וחצי לאחר סיום הפרוייקט.

מאז הפעלתה של הניידת לא התרחב מערך השירותים המועברים לבתי הקשישים ואף לא היקף הקשישים הנהנים משירותים אלה. כמו-כן לא סופקו עד היום שירותים כלשהם לקשישים המתגוררים בקרית מלאכי כפי שהוסכם בהתחלת הפרוייקט. עם זאת יש לציין ולהדגיש שניידת השירותים ממשיכה להקל במידה רבה על הקשישים ועל אנשי צוות מרכז היום, אשר היו חייבים טרם הפעלתה להתמודד עם קשיים פיזיים רבים הכרוכים בהסעת קשישים מוגבלים באוטובוסים רגילים. מאידך גיסא ליקויים טכניים גורמים לאי נוחות לקשישים המוסעים כיום בניידת גם לאחר שהותקן בה מזגן אשר גם במימונו השתתף המוסד לביטוח לאומי.

פרט חשוב נוסף הוא שבתחילת הפעלת ניידת השירותים הרכב עמד לרשות המועצה המקומית בשעות היום שבהם הניידת לא עסקה בפועל במתן שירותי מרכז היום. כיום חל שינוי: אומנם הרכב נתון ברשותה של המועצה המקומית הנושאת בהוצאות החזקתו והוצאות תשלום שכר הנהג (מה שמביא לחסכון תקציבי במרכז היום), אך ההחלטות בעניין פעילות הניידת צירי הסעתה, האוכלוסיה המקבלת את שירותיה והיעדים, נתונות אך ורק בידי הנהלתו.

הודות לשינוי זה ולהפיכת הניידת ונהגה לחלק אינטגרלי משירותי מרכז היום, הפכה הניידת לזמינה יותר עבור מרכז היום. היא אינה משמשת כיום את המועצה המקומית אלא רק בשעות שבהן אין מרכז היום פעיל, דהיינו, שעות אחה"צ והערב, וכן כאשר אין הניידת צריכה להעניק שירותים לדיירי מרכז היום.

למפעל המיוחד המתבצע בתחום שלטונה של המועצה האזורית באר-טוביה יש חשיבות במיוחד לאור העובדה שחלק מהקשישים המוסעים בניידת זכאים לקבלת גמלה במסגרת חוק ביטוח סיעוד.

החוק מכיר בשירותי ההסעה לצורך קבלת שירותים סיעודיים במרכז יום והסעתם של קשישים למרכזי יום כחלק מסל השירותים הניתנים במסגרת החוק.

בסיכום אפשר לאמר שיש לשאוף להרחיב את מערך השירותים הניתנים בבתיהם של הקשישים, הן מבחינת הרחבת סוגי השירותים הניתנים והן מבחינת היקף הקשישים הנהנים משירותים אלה.

